

ANDRZEJ MARZEC
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Historii
ORCID: 0000-0002-1088-6402

Piastowska korona Władysława Łokietka

Słowa kluczowe: Królestwo Polskie, królewska korona, dynastia, polityka dynastyczna, Władysław Łokietek, rozbięcie dzielnicowe, zjednoczenie państwa, św. Stanisław

Keywords: Kingdom of Poland, royal crown, dynasty, dynastic policy, Władysław the Short, fragmentation, unification of the state, St. Stanislaus

Koronacja królewska Władysława Łokietka, która miała miejsce 20 stycznia 1320, traktowana jest jako zamknięcie długiego procesu odradzania się Królestwa Polskiego, jednoczenia państwa rozbitego na różne księstwa. Koronacja ta uchodzi za zwieńczenie wytrwałej pracy nad odbudową Polski wielkich Bolesławów. I choć od dłuższego już czasu niuansuje się różne elementy tego obrazu, to jednak w powszechnej świadomości istnieje dość silne i narzucające się skojarzenie, że od chwili upadku Bolesława Szczodrego przez następne dwieście lat, mimo ogromnej różnorodności zdarzeń i przemian, trwała pamięć o minionej chwale królestwa, a wiele podejmowanych przez poszczególnych Piastów działań politycznych było inspirowanych marzeniem i ambicją odzyskania korony i zjednoczenia państwa. To wszystko skłania do ciągłego ponawiania pytania o to, jak i dlaczego Łokietek zdołał doprowadzić do swej koronacji.

I

W roku 2020 ukazała się bardzo interesująca, obszerna rozprawa autorstwa Marcina R. Pauka, poświęcona kondycji władztw piastowskich w XIII w.¹ Kondycję tę autor rozpatrywał z punktu widzenia kultury politycznej, jaka ujawniała się we wzajemnych relacjach między licznymi książętami czasu tzw. rozbięcia dzielnicowego. Jego rozważania skupiają się wokół wyrażonej na wstępie uwagi, że dotychczasowe stu-

¹ PAUK 2020. Studium to jest rozwinięciem wcześniejszych rozważań tego autora (PAUK 2016).

dia nad politycznymi dziejami władztw piastowskich po 1138 r. cały czas biorą za punkt odniesienia tendencje zjednoczeniowe. Tendencje te miały zaś wedle dotychczasowej historiografii co rusz pojawiać się w jakichś, nawet iluzorycznych, formach przede wszystkim w trzynastym stuleciu. W ocenie autora jest to podejście błędne, ponieważ powstanie szeregu niezależnych księstw, rządzonych przez piastowskich książąt, nie powinno być traktowane jako przejaw upadku polityczno-ustrojowego (czyli utraty królewskiej rangi przez państwo piastowskie), ale raczej jako świadectwo „racjonalizacji i modernizacji struktur władzy”².

Bardzo ciekawe rozważania Marcina Pauka nad kulturą polityczną książąt piastowskich wsparte są materiałem porównawczym, który zaczerpnął on przede wszystkim ze wschodnich krajów niemieckich, z którymi w pierwszej kolejności stykali się polscy książęta tego czasu. Przemiany tam następujące miały najsilniej oddziaływać na władców czeskich i polskich. Dla autora kluczowe jest ukazanie realiów politycznej egzystencji przedstawicieli dynastii piastowskiej, jako odbicia typowych zachowań rodów arystokratycznych krajów Rzeszy, opierających się na genealogicznych powiązaniach oraz krzyżujących się prawach i pretensjach z nich wynikających, gdzie kluczowe znaczenie miało poczucie „honoru”. „Honor” ów był zaś kategorią, która generowała różne motywy posunięć politycznych, ale przede wszystkim takie, które nie dają się zmieścić w anachronicznych kalkach opisujących średniowieczne dzieje przez pryzmat współczesnego postrzegania międzypaństwowych relacji³. Przyjęcie takiego rozumowania skłoniło autora do opisanie dynastii piastowskiej w XIII stuleciu jako klasycznego rodu, w którym podstawowe motywy polityczne wynikały z mentalności rodowej i tworzonych poprzez genealogiczne powiązania praw, pretensji i strategii. Takie też motywacje miały określać horyzont polityczny członków dynastii.

Z dużą, a może nawet zasadniczą częścią ustaleń Marcina Pauka wypadnie się zgodzić. Dynastia piastowska bez żadnych wątpliwości funkcjonowała zgodnie ze średniowiecznymi realiami i niczym szczególnym nie odróżniała się od innych rodzin panujących, mentalność jej członków była zaś typowa dla czasów, w których żyli. Bez wątplenia również realizowali oni — używając tego ładnego określenia — strategie dynastyczne, genealogiczne i rodowe. Pojawia się jednak wątpliwość, czy to wszystko wyklucza, a tak wynika z rozważań autora, istnienie koncepcji zjednoczeniowych (a może raczej królewskich), których zwieńczeniem stała się wawelska koronacja Władysława Łokietka. Poświęcony temu wątkowi akapit rozprawy opiera

² PAUK 2020, s. 76–77. Autor najdobitniej wyraził to, komentując opinię Romana Grodeckiego, „który nawet nie skrywając współczesnej optyki i skali oceny, stwierdził: «Jeśli ideę jednolitego państwa polskiego uznamy za wyższą od dążeń do partykularnej udzielnosci, choćby z tego względu, że jednolitość państwowa zapewniała Polsce większe siły do obrony własnego bytu i życiowych interesów, to musimy w zasadzie korzystnie oceniać dążenia Władysława Wygnańca i Mieszka Starego». Krytyczna historiografia, której celem nie powinno być dostarczanie ideologicznej pożywki dla współczesnych interesów, [...] musi być wolna od tego rodzaju ocen i kategoryzacji” (PAUK 2020, s. 81).

³ PAUK 2020, s. 92–100.

się przede wszystkim na silnym zdeprecjonowaniu znaczenia *Vita maior sancti Stanislai* jako źródła inspiracji zjednoczeniowych w drugiej połowie XIII w.⁴ Konkludując część swoich uwag, Marcin Pauk napisał:

Celem prowokującego i świadomie stojącego w opozycji do dominującego dyskursu polskiej historiografii pytania nie jest bynajmniej zakwestionowanie obiektywnego procesu jednoczenia ziem polskich w XIV stuleciu w ramach scentralizowanej monarchii ostatnich Piastów i ich następców, lecz weryfikacja, czy nader często posługiwanie się przez współczesnych historyków pojęciem „zjednoczenia” jako kryterium oceny zdarzeń i kategorią porządkującą ma jakiegokolwiek podstawy w wyobrażeniach politycznych XIII w.⁵

Dalsze, obszernie rozważania autora koncentrują się na szczegółowych i bardzo istotnych analizach praktyki politycznej Piastów oraz podnoszą znaczenie motywów za nią stojących. W domyśle oczywiście wszystkie te analizy mają potwierdzać wyrażoną powyżej tezę. Jednak w trakcie lektury cały czas powraca pytanie: Czym w takim razie był i skąd się wziął ów „obiektywny proces jednoczenia ziem polskich w XIV stuleciu”?

Poruszone przez Marcina Pauka wątki staną się jeszcze ciekawsze, jeśli spojrzymy na nie nie tylko w kontrze do dotychczasowych stanowisk historiografii i z pozycji marginalizowania znaczenia idei królewsko-zjednoczeniowych. Uwytklone przez autora cechy relacji wewnątrzdynastycznych, które można zaobserwować w źródłach, nabierają szczególnej wagi przy próbach wyjaśnienia ciągle nieznanego nam postrzegania relacji międzypiastowskich w chwili wyniesienia jednego z członków rodu do godności królewskiej. To właśnie napięcie między coraz bardziej kuszącą wizją królewskiej korony a polityczno-prawnymi realiami funkcjonowania dynastii jest w mojej opinii najciekawsze. Kwestia relacji między królem Polski a pozostałymi książętami piastowskimi, właśnie w czasie, kiedy po koronę sięgali Piastowie, jest mocno niejasna. Oswald Balzer, stale pozostający punktem odniesienia w rozważaniach nad opiniami starszej historiografii, napisał jednoznacznie, że godność królewska, która pojawiła się na przełomie XIII i XIV w. na ziemiach polskich, przejęła w pełni funkcje pryncypatu. Tym samym pozostali książęta

⁴ PAUK 2020, s. 84–85. Warto jednak zauważyć, że krytyka tego źródła polega na dość lakonicznym komentarzu, sprowadzającym się do uznania słynnej wzmianki o oczekiwaniu na wybrańca, który niczym Aaron zostanie przez Boga wybrany, za banalny topos używany często w tekstach średniowiecznych. Tylko co z tego? Czy używane i powtarzalne arengi dokumentów nie przekazywały za każdym razem treści ideowych? Postać Aarona jako wybrańca Bożego stawała się zwyczajnie dobrze zrozumiałą metaforą. Podobnie brzmi dość zdecydowany głos autora, że tradycja rękopiśmienna *Żywotu większego* nie pozwala nawet uznać, czy na przełomie wieków XIII i XIV tekst tego dzieła w ogóle był w Krakowie. Zasadniczo stoi to w sprzeczności z niemal całą literaturą przedmiotu i choć to o niczym nie musi świadczyć, to jednak jej całkowite zignorowanie nie czyni wywodu bardziej przekonującym.

⁵ PAUK 2020, s. 86.

piastowscy winni uznać zwierzchnictwo króla Polski⁶. Jednak już w dalszych swoich rozważaniach nad kształtowaniem się władzy królewskiej Łokietka stwierdził, że relacje króla z książętami opierały się na zasadzie bezumownej⁷. Potem skupił się na relacjach lennych między Kazimierzem Wielkim a Piastami mazowieckimi, które były jednak wytworem realiów już odrodzonego królestwa, a nie refleksem dawnych, trzynastowiecznych norm. Balzer także bardzo słusznie wskazuje, że zeznania świadków w procesach polsko-krzyżackich, szczególnie z roku 1339, nie mogą być traktowane jako odbicie świadomości politycznej i ustrojowej XIII stulecia⁸. W jego rozległym studium objawia się w całej rozciągłości problem starszej historiografii z wyjaśnieniem relacji między królem a książętami i królewskimi pretensjami do, szeroko w tym miejscu rozumianej, zwierzchności nad wszystkimi ziemiami polskimi. Lwowski historyk celnie wskazuje, że jego wielcy polemiści Kutrzeba i Kętrzyński także nie umieli sprecyzować, z czego miały wynikać pretensje Łokietka i Kazimierza Wielkiego do zwierzchności nad Śląskiem czy Mazowszem⁹. Zresztą Stanisław Kętrzyński, przystępując do rozważenia kwestii relacji między królami piastowskimi a piastowskimi książętami, napisał: „Sprawa korzyści, które tytuł królewski przynosił Przemysłowi II, czy Łokietkowi, jest nad wyraz ciemna. [...] czy król, jako potężniejszy i godnością wyższy, był tylko pierwszym wśród książąt krwi piastowskiej, czyli też posiadał wśród nich jakieś specjalne przywileje?”¹⁰. Również Kętrzyńskiemu nie udało się w gruncie rzeczy wyjaśnić, w jaki sposób król Piast zdobywał przewagę nad Piastem księciem. Jego rozważania sprowadzają się do szczegółowego opisu, jak Łokietek i jego syn przenosili swoich kujawskich krewniaków z jednego władztwa do drugiego, ale w zasadzie nic ponadto¹¹.

Te same wątpliwości widać wyraźnie także w nowszej literaturze. W studium *Plany koronacyjne Henryka Probusa* Tomasz Jurek postawił tezę, że książę ten nosił się z planami koronacyjnymi od początku lat osiemdziesiątych XIII w., ale miały one charakter jego osobistych ambicji i nie nosiły znamion zjednoczeniowego. Dopiero na łożu śmierci być może zdał sobie sprawę z wagi swych ambicji i dokonał

⁶ BALZER 1919, I, s. 74 (41).

⁷ BALZER 1919, III, s. 169 (600): „Biorąc za punkt wyjścia datę odnowienia królestwa 1320 r., możemy stwierdzić, że w czasie tym istnieje jeden tylko kształt owego zestosunkowania, nieoparty na jakichkolwiek osobnych stypulacjach pomiędzy królem a książętami. Stosunek pomiędzy obu czynnikami — nazwijmy go pokrótce: bezumownym — układa się tu niejako sam przez się, przez stosowaną w poszczególnych przypadkach praktykę, która wprawdzie rychło doprowadza do ustalenia się pewnych norm zwyczajowych, ale właśnie dlatego, że kształtuje się drogą zwyczaju, dopuszcza zrazu pewnych jeszcze wahań; a i później nawet, wobec nieokreślonego ściśle i wyraźnie stanu rzeczy, nie wyklucza ich w zupełności”.

⁸ BALZER 1919, III, s. 165 (598).

⁹ KUTRZEBA 1906, s. 589–595; KĘTRZYŃSKI 1909, s. 129–153; KĘTRZYŃSKI 1912, s. 28–47, 164–194, 295–316.

¹⁰ KĘTRZYŃSKI 1912, s. 45.

¹¹ KĘTRZYŃSKI 1912, s. 164–194.

zapisu na rzecz Przemysła II¹². W innym jednak miejscu podnosił, że już od połowy wieku XIII zaczęła kształtować się idea królewkości ziem polskich, które utraciły tę rangę po zamordowaniu biskupa krakowskiego Stanisława¹³. Chodziło oczywiście o żywoty św. Stanisława powstałe przy okazji jego kanonizacji, przed 1261 r.¹⁴ Zarówno Tomasz Jurek, jak i Wojciech Drelicharz szczegółowo opisują przekaz Wincentego z Kielczy, który w sposób bardzo jednoznaczny i niebudzący żadnych wątpliwości odnosi się do Królestwa Polskiego jako ideowego bytu obejmującego swym zasięgiem wszystkie władztwa piastowskie. Obaj wskazują także na bardzo żywe zainteresowanie kultem św. Stanisława na praskim dworze Przemysła Ottokara II¹⁵. Jeżeli doda się do tego kronikę opata Engelberta i odrodzenie kultu św. Wojciecha w Wielkopolsce, to nie można nie zauważyć bardzo silnego odwołania w ówczesnych dziełach hagiograficznych i historiograficznych do obrazów odległej królewskiej przeszłości, sięgającej początków władztwa piastowskiego¹⁶. Trudno przejść nad tym wszystkim do porządku dziennego i odrzucić znaczenie wątków królewskich, obecnych w źródłach trzynastowiecznych, przynajmniej jako jednego z elementów wyjaśniających zjawiska obserwowane w owych źródłach. Warto jednak zastanowić się, na ile ich pojawienie się było efektem rozbudzenia tkwiącej już w świadomości elitarnych kręgów królewskiej tradycji państwa Piastów, a na ile były to nowe w gruncie rzeczy programy ideowe.

Cała więc sprawa z królewską koroną Piastów wydaje się dotyczyć nie tylko tego, co działo się w wieku XIII, ale nawet bardziej tego, co wydarzyło się na ziemiach polskich od koronacji Bolesława Chrobrego w 1025 r. do wreszcie trwałego umocowania królestwa w roku 1320. W owych dwustu dziewięćdziesięciu pięciu latach zakłęta jest odpowiedź na pytania o kształt polskiej monarchii piastowskiej i jej ustrojową ewolucję. Może nie chodzi nawet o tak postawioną kwestię, a o to, jak rodziła się idea królewska w dynastii piastowskiej i dlaczego musiała tak długo czekać na realizację. Ewolucje ustrojowa i społeczna, toczące się równolegle, mogły idei tej pomagać, przeszkadzać bądź nie mieć z nią większego związku. Rzecz jasna tekst ten nie będzie w żadnym razie odpowiedzią na tak postawione pytanie, a jedynie próbą zwrócenia uwagi na niektóre aspekty problemu. Od roku 1025 do 1079 na ziemiach polskich miały miejsce trzy krótkie epizody królewskie: Bolesława Chro-

¹² JUREK 2005, s. 13–30, tam też zestawiona starsza literatura odnosząca się do osoby księcia Henryka w kontekście jego zabiegów o Kraków i, szerzej, jego związków z polskością.

¹³ JUREK 2010, s. 147.

¹⁴ DRELICHARZ 2012, s. 157.

¹⁵ DRELICHARZ 2012, s. 181–182; JUREK 2010, s. 158–159.

¹⁶ DRELICHARZ 2012, s. 199–268. Nie do końca przekonujące są także rozważania Pawła Żmudzkiego o tym, że żywoty św. Stanisława miały przede wszystkim charakter eschatologiczny i ich celem było przygotowanie wiernych na nadejście czasów ostatecznych. Ów wybrany niczym Aaron miał wprowadzić wiernych do królestwa wiecznego. Dlaczego jednak to królestwo miało być Królestwem Polskim? Bo jeżeli tak czytać żywot, to znaczyłoby, że jego autor odwoływał się do silnie zakorzenionej w świadomości czytelników królewskiej rangi ziem polskich (cf. ŻMUDZKI 2015, s. 867–876).

brego, Mieszka II i Bolesława Szczodrego. W końcu XIII stulecia doszło koronacji Przemysła II, księcia wielkopolskiego, który na rewersie swej pieczęci majestatowej kazał umieścić napis: REDDIDIT IPSE DEVS VICTRICIA SIGNA POLONIS¹⁷.

II

Starsza literatura, a właściwie niemal cała literatura przedmiotu, podchodzi do kwestii polskiej korony królewskiej i godności króla Polski bardzo pozytywnie. Tadeusz Wojciechowski napisał: „Polska miała od roku 1000 wszystko, czego potrzeba do założenia królestwa. Miała dostateczną potęgę wojskową i miała też niezawisłość kościelną [...]. A jednak żadnemu innemu narodowi w całym świecie rzymskokatolickim nie było tak trudno ustalić się przy godności królewskiej”. Przyczyn tego stanu rzeczy dopatrywał się zaś przede wszystkim w tym, „że Polska sąsiadowała z przemożnym mocarstwem [...] które miało od początku stały zamiar podboju i przyłączenia Polski do swego państwa”¹⁸. Niemal sto lat później Gerard Labuda napisał z kolei tak: „Wielki Bolesław tuż przed swą śmiercią przeprowadził jeszcze jedną doniosłą reformę swej monarchii: zmienił ją z księstwa na królestwo i wyznaczył na swego następcę Mieszka II”. W zakończeniu rozważań nad panowaniem drugiego króla Polski poznański historyk wskazał, że w toku politycznych zawirowań po śmierci Chrobrego, mimo starań Mieszka, nie udało się zahamować rozkładu ustrojowego, czego przejawem były:

Kolejno po sobie następujące: wojna z sąsiadami, wojna domowa między braćmi, rewolucja społeczna, reakcja pogańska, wreszcie najazd czeski, zburzyły podstawowe ogniwa zarządu państwowego, a mianowicie — administrację ogólnopaństwową i terytorialną, skarbowość, Kościół, organizację wojskową, wymiar sprawiedliwości, wymianę towarową lokalną, regionalną, międzynarodową.

Upadło więc królestwo mające już niezwykle skonkretyzowany kształt ustrojowy¹⁹. Królewskie korony pierwszych Piastów tak z kolei komentował Aleksander

¹⁷ O pieczęci i jej ideowej wymowie vide DRELICHARZ 2012, s. 269–294, tam też starsza literatura.

¹⁸ WOJCIECHOWSKI 1970, s. 151–152. Podobnego ducha wzniosłości królewskiej można dostrzec u Stanisława Kętrzyńskiego: „Dąży Kazimierz w ciągu wielu lat do zjednoczenia tego, co odpadło, do podniesienia powagi państwa na zewnątrz [...]. Zadania tego nie potrzebował sobie stawiać Kazimierz, narzucało się ono samo przez się, a jeżeli tradycja odgrywa w rodach dynastycznych jakąś rolę, to tu tradycja ojca, dziada i pradziada wskazywała mu wyraźnie drogę i kierunek” (KĘTRZYŃSKI 1961, s. 491–492).

¹⁹ LABUDA 1992, s. 198, 201; LABUDA 1997, s. 45–52. Stanisław Trawkowski zatytułował podrozdział swojej rozprawy: „Monarchia polska czy imperium słowiańskie?” (TRAWKOWSKI 1970, s. 128), a swe uwagi zakończył m.in. takim zdaniem (s. 144): „Koronacja Chrobrego przekreślała obyczaj rodzinny i tradycję odrębności plemiennych [...], stwarzała z Polski królestwo. W Polsce znano wszakże jeden tylko wzór królestwa uświęconego sakrą, mianowicie niemiecki; według tego wzoru królestwo nie podlegało podziałom”. Henryk Łowmiański w swoich przemyśleniach nad ustrojem państwa piastowskiego

Gieysztor: „Jako pomazańcy Boży, stawali się oni przewodnikami ludu chrześcijańskiego, jego sędziami i obrońcami, panami materialnej pomyślności. Koronacja wzmacniała autorytet i niezależność ich władzy monarszej, zakorzenionej w chrześcijaństwie i mającej sakralny charakter”²⁰.

Bardzo podobnie wyglądają opinie o królestwie Bolesława Szczodrego, zazwyczaj traktowanym jako szybkie odrodzenie logicznej linii rozwojowej władzy Piastów, zapoczątkowanej przez koronację Chrobrego. Najpełniejszy wyraz takiemu myśleniu dał Henryk Łowmiański, który nakreślił rozwój najstarszych dziejów państwa polskiego wedle zasady, że w XI w. nastąpiła jego silna integracja ustrojowa, a wręcz narodowa (powstanie królestwa), natomiast zapaść zaczęła się wraz z testamentem Krzywoustego w 1138 r.²¹ Janusz Bieniak, prowadząc swe erudycyjne studia nad genezą rozbicia dzielnicowego, nie miał najmniejszych wątpliwości, że koronacja królewska miała wyłącznie pozytywne konotacje: „Fakt koronacji nie zmieniał niczego w wewnętrznych urządzeniach państwa, podnosił jedynie rangę tegoż państwa i prestiż jego władcy”²². Także w najnowszych pozycjach pobrzmiewa głębokie przekonanie o oczywistości znaczenia, rangi i uprawnień wynikających z królewskiej korony Szczodrego. Krzysztof Skwierczyński, analizując okoliczności konfliktu króla z biskupem krakowskim Stanisławem, napisał, że wezwanie przez Hermana młodocianego Mieszka Bolesławowica do kraju wynikać mogło także z faktu, iż „Szczodry był władcą koronowanym, władza należała się więc Mieszkowi, a nie księciu juniorowi i jego synom”²³. Nie znaczy to oczywiście, że nie dostrzegano kolizji dążeń koronacyjnych Piastów z postawą młodszych przedstawicieli dynastii i elit politycznych państwa, które korony nie akceptowały. Patrzone na to jednak z perspektywy rywalizacji dwóch wizji ustrojowych: patrymonialnej i jedynowładczej, które były przedstawiane niemal jako gotowe i kompletne koncepcje prawne, odnoszone do obiektywnie istniejącego bytu państwowego — Polski²⁴.

w jego początkach napisał: „I w Polsce obserwujemy dwa nurty polityczne, z których jeden, patrymonialny, zgodny z prawem zwyczajowym, miał na widoku zabezpieczenie juniorów, a zarazem znajdował uzasadnienie w opozycji społeczeństwa do seniora lub w partykularnych interesach poszczególnych dzielnic, drugi zaś, jedynowładczy, był reprezentowany przez czynniki związane z władzą centralną i wyrażał w naszym rozumieniu obiektywną polską rację stanu” (ŁOWMIAŃSKI 1979, s. 166).

²⁰ GIEYSZTOR 2016, s. 123.

²¹ ŁOWMIAŃSKI 1985, s. 56. Warto jeszcze przytoczyć opinię Tadeusza Grudzińskiego, który należał do badaczy bardzo silnie podkreślających pozytywne znaczenie królewskich koronacji Piastów w XI w.: „W sumie w pierwszych latach rządów Hermana nastąpiło całkowite odwrócenie systemu polskich związków i przymierzy politycznych w stosunku do tych, które tworzyły fundamenty wielkiej międzynarodowej polityki Bolesława II. Państwo polskie z pierwszej potęgi w Europie środkowo-wschodniej w ciągu niewielu lat przekształciło się w jedno ze słabszych księstw, przestając na dłuższy czas aktywnie uczestniczyć w polityce międzynarodowej” (GRUDZIŃSKI 2010 s. 155; vide też LABUDA 1975, s. 10–48).

²² BIENIAK 1985, s. 39.

²³ SKWIERCZYŃSKI 2005, s. 131.

²⁴ ŁOWMIAŃSKI 1979; GRUDZIŃSKI 1971, s. 3–26.

Wszystkie polskie epizody koronacyjne w XI w. trwały krótko i skończyły się gwałtownie. Niemniej, z perspektywy znaczenia i rangi koronacji, którą można obserwować w zasadniczej części literatury przedmiotu, należałoby oczekiwać znacznego oddźwięku ambicji koronacyjnych Piastów w źródłach, a szczególnie w tych, które odzwierciedlać miały tradycję dynastyczną. Podstawowa w tym zakresie książka Przemysława Wiszewskiego przynosi szereg ciekawych obserwacji. W gąszczu rozważań warto zwrócić uwagę na przypis 1691. W polemice, którą autor prowadził ze Zbigniewem Dalewskim, bardzo słusznie wskazał, że w *Kronice* Galla nie ma właściwie żadnego jednoznacznego przypisania Chrobremu i Szczodremu godności króla Polski (nie mówiąc o potraktowanym niezwykle lakonicznie Mieszku II)²⁵. Podkreślane przez kronikarza znaczenie boskiej opieki i wybraństwa Piastów nie łączy się nigdzie z godnością królewską jako czymś niezbędnym, by owej łaski niebios dostąpić, bądź dopełniającym jej otrzymanie. Gall, opisując zjazd gnieźnieński, zobrazował dowartościowanie Chrobrego, ale bez jednoznacznych konkluzji co do charakteru owej ceremonii²⁶. O koronacji w roku 1025 nie ma słowa, podobnie jak o koronacji Szczodrego, którego królewskość podniesiona została tylko raz i to w kontekście konfliktu z biskupem Stanisławem („Christus in Christum”)²⁷. Uwaga Przemysława Wiszewskiego współgra z wymową starszej o kilkadziesiąt lat pracy Jana Adamusa, który starając się rozjaśnić obraz piastowskiej monarchii wyłaniającej się z kart *Kroniki* Anonima, nie znalazł miejsca dla szczególnego podkreślenia rangi królewskiej godności wśród pierwszych Piastów²⁸. Podobnie *Kronika* Mistrza Wincentego — choć nazywa władców polskich królami, to nie poświęca owej godności takiej uwagi, jakiej można by się spodziewać²⁹. Najlepiej widać to w opisie zabójstwa biskupa Stanisława, gdzie, wśród skutków tego niecnego i barbarzyńskiego czynu, nie ma słowa o utracie wspaniałej królewskiej godności przez dynastię i Bolesława. Kara boska ma charakter kary za grzechy: pychy, kłamstwa i świętokradczego morderstwa. Uwaga kronikarza skupia się w gruncie rzeczy na tym, żeby

²⁵ WISZEWSKI 2008, s. 345. Zbigniew Dalewski napisał, że dla Galla namaszczonego król był prawdziwym pomazańcem (DALEWSKI 2005, s. 135).

²⁶ Dyskusje wokół interpretacji zjazdu gnieźnieńskiego przedstawił interesująco MISCHKE 2007, s. 37–60.

²⁷ Jedynym, źródłem wprost mówiącym o koronacji Szczodrego w 1076 r. jest zapiska w *Roczniku dawnym*. Ale mimo że literatura przedmiotu uważa ją za bezpośredni przejętek z tzw. *Annales regni Polonorum deperditi* (których istnienie jest jednak tylko hipotezą), to sam zapis pochodzi najwcześniej z lat 1119–1122 (DRELICHARZ 2012, s. 45; vide też WISZEWSKI 2008, s. 243–245).

²⁸ ADAMUS 1952.

²⁹ W opisie zjazdu gnieźnieńskiego Mistrz Wincenty nie napisał nic, co pozwalałoby przyjąć, że wówczas Chrobry został królem. Termin „królestwo” jest w *Kronice* odnoszony do państw i władztw w ogóle, podobnie jak „król” oznacza po prostu panującego. W opisie wysłanej przez Władysława Hermana do opactwa St. Gilles prośby o modlitwę napisał, że książę wysłał poselstwo z posądkiem złotego chłopca i „cum regie celsitudinis donatiuis beato Egidio in Prouincia delegauit”. Mnisi zaś podjęli usilne modlitwy, „regum coniugum deuotione intellecta” (KADŁUBEK 1994, s. 39–40, 60–61).

za wszelką cenę zdjąć z biskupa Stanisława odium negatywnych opinii, najwyraźniej w początkach XIII w. ciągle jeszcze żywych³⁰. Dramat, którym była według historiografii utrata korony królewskiej przez Piastów, na kartach kroniki nie znajduje odzwierciedlenia³¹.

Nie ma tu rzecz jasna miejsca na szczegółowe rozważania nad kondycją królestwa wczesnopiastowskiego oraz roztrząsanie tego szalenie trudnego i bogatego w literaturę zagadnienia. Uwagi powyższe poczyniłem dlatego, że to niejednoznaczne podejście do godności królewskiej i królewskiej rangi państwa wczesnopiastowskiego jest zbieżne z obserwacjami czeskich historyków, wśród których także toczy się od dłuższego czasu dyskusja nad powodami i przyczynami trwałego osiągnięcia przez Przemysłidów korony królewskiej na przełomie XII i XIII w.³² Dyskusja ta zogniskowana jest wokół kwestii ustrojowych, podobnych do poruszanych w naszej historiografii, a więc kondycji państwa Przemysłidów przed wiekiem XIII. Wynika to oczywiście z faktu, że model ustrojowy konstruowany przez historyków w dużej mierze warunkuje analizy dotyczące zdobywania i utraty królewskich koron przez kolejnych dynastów piastowskich i przemysłidzkich³³. Podsumowania badań i wykładu własnego poglądu na temat zdobywania i utraty przez Przemysłidów koron królewskich dokonał w ostatnich latach Martin Wihoda³⁴. W historii Czech doszło do dwóch nieudanych prób instalacji władzy królewskiej, aby wreszcie na przełomie stuleci XII i XIII korona spoczęła trwale na skroniach Przemysła Ottokara I. Pierwszy czeski król, Wratysław II, rządził w latach 1085–1092, ale jego następcy po tytuł królewski już nie sięgnęli. Podobnie, a może nawet jeszcze bardziej spektakularnie zakończył swe królewskie panowanie Władysław II, który w 1172 r. abdykował, a życie zakończył na wygnaniu. Dopiero w końcu lat dziewięćdziesiątych XII w. doszło do przełomu w utrwalaniu i stabilizacji czeskiej korony królewskiej.

Patrząc na polityczne realia jedenastowiecznego władztwa Przemysłidów, można bez większego problemu dostrzec wyraźne analogie do tego, co działo się w tym samym czasie na ziemiach polskich. Notorycznym i stale powracającym problemem

³⁰ KADŁUBEK 1994, s. 58–59.

³¹ Trudno za takie uznać szczegółowo zanalizowaną przez Wojciecha Drelicharza opowieść Kadłubka o dwóch tajemniczych gościach, którzy dokonali cudu rozmnożenia jada i napitków przy okazji postrzyżyn Siemowita, ojca Mieszka I. Miała to być „*futuri regis festivitas*”. Panowanie Siemowita zostało zaś opisane jako czas jednoczenia rozproszonych plemion, dawnej poddanych Piastom (KADŁUBEK 1994, s. 32; DRELICHARZ 2012, s. 298–303).

³² Z nowszych prac, w których zestawiona została starsza literatura i szeroko opisana dyskusja nad wątkami królewskimi vide m.in.: ŽEMLIČKA 1997; ŽEMLIČKA 2006, s. 1–45; WIHODA 2004, s. 721–743; WIHODA 2005; WIHODA 2006, s. 67–100; WIHODA 2015; REITINGER 2017, s. 53–88.

³³ Zwięzłe zestawienie starszych, ale stale żywotnych poglądów czeskiej literatury w: JAN 2006, s. 173–175; ŽEMLIČKA 2020, s. 95–215. Na polskim gruncie całościową weryfikację starszych poglądów, opierających się właśnie na patrymonialnym modelu, przeprowadził GAWLAS 1996; vide też MATUSZEWSKI 2006, s. 137–154.

³⁴ Vide przypis 32.

były walki między książętami dynastii o dominującą pozycję bądź o wyrwanie dla siebie należnego udziału we władzy. W połowie owego stulecia umierający książę Brzetysław, pozostawiając pięciu synów, rozporządził także o zasadzie sprawowania władzy opartej o seniorat, tak dobrze znany z polskich realiów. Zasadzie, która zaszła się na przekonaniu o przynależności władzy do dynastii i jej przedstawicieli, ale z seniorem na czele, który dominował nad pozostałymi książętami i ich władztwami³⁵. I podobnie jak w Polsce, także w Czechach zasada senioratu nie niwelowała w żadnym razie wewnętrznych konfliktów i wzajemnych dążeń do wyeliminowania z politycznej gry braci, bratanków i stryjów³⁶. Na sprawy te w obu krajach nałożyły się królewskie koronacje niektórych przedstawicieli dynastii. W stuleciu XII sytuacja nie uległa zasadniczej zmianie, z tą różnicą, że w dziedzictwie Piastów od 1138 r. liczba konkurentów do władzy stale rosła, w Czechach zaś w końcu stulecia istotnie spadła. Ponadto na przełomie XII i XIII w. Przemyslidzi sięgnęli po koronę królewską, której nie stracili już do roku 1306, kiedy ostatni ich przedstawiciel odszedł z tego świata. Piastowie z kolei dzielili swoje władztwa na różne konstelacje księstw, gubiąc w pewnym momencie nawet przywiązanie do zasady senioratu. Po godność królewską sięgnął dopiero Przemysł II w 1295 r.

W mglistym obrazie początków zarówno czeskiego, jak i polskiego królestwa widać jednak dość wyraźnie, że korona królewska nie budziła tak jednoznacznego pożądanego wszystkich, od panujących po poddanych, jak wynikać mogłoby z większości dotychczasowych badań. Martin Wihoda nazwał wieki XI i XII długimi i niełatwymi początkami dziedzicznego królestwa czeskiego³⁷. Tak zaś komentował koronację Bolesława Szczodrego Tomasz Jurek:

Nawet koronacja, ów przedmiot dumy potomnych, przez współczesnych przyjęta została najpewniej nieufnie. Władca stawał się odtąd Bożym pomazańcem, co naruszało tradycyjny porządek i wyobrażenia polityczne, w świetle których władza książęca pochodziła jednak z wyboru (choćby czysto formalnego) współziomków³⁸.

³⁵ PLESZCZYŃSKI 2000, s. 17–27 (krótkie, syntetyczne zarysowanie politycznych zmian władzy w Czechach); BAGI 2020.

³⁶ W Polskich realiach walki o władzę trwały właściwie od samych początków państwa Piastów. Po śmierci Mieszka I Bolesław wygnał braci i wdowę, a następnie odsunął od dziedziczenia pierworodnego syna Bezpryma. Po zgonie Chrobrego jego syn Mieszko nie był jednak w stanie powstrzymać pretensji braci i potomków swoich stryjów (LABUDA 1992, s. 78–92).

³⁷ WIHODA 2006, s. 70; vide też VANÍČEK 2004.

³⁸ JUREK 2018, s. 144–145. Uwaga poznańskiego mediewisty bardzo współgra z opiniami Martina Wihody z Brna, który analizując okoliczności koronacji pierwszego czeskiego króla Wratysława, wyraźnie podkreślił, że koronacja i wszystko, co z nią się wiązało, a więc nowy fundament władzy, oparty na pomazaniu, decyzji cesarskiej i primogeniturze jako zasadzie dziedziczenia tronu, był w gruncie rzeczy sprzeczny z ówczesnym zwyczajem. Koronacja Wratysława nie została dobrze przyjęta i jego następca Konrad nie próbował nawet jej powtórzyć, choć jego poprzednik pozostał królem do naturalnej śmierci i nie został z tronu zegnany jak Bolesław Szczodry czy Mieszko II (WIHODA 2006, s. 83–84; WIHODA 2015, s. 166).

Królewskie godność i korona niosły ze sobą zmiany, których wcale nie oczekiwano jako zasłużonej nagrody za wspaniałe panowanie nad własnym krajem. Koronacja była czymś obcym i realnie zagrażającym istniejącemu porządkowi ustrojowemu, opartemu o zasadę sprawowania władzy, w którą wpisane było rozrodzenie dynastii i współudział jej przedstawicieli w rządzeniu, podobnie jak i możnych³⁹. Koronacja królewska rodziła bowiem szereg konsekwencji. Czyniła z potomków monarchy jego naturalnych następców, zawężając krąg mających dostęp do godności królewskiej. Pozostali członkowie dynastii traciliby tym samym dotychczasowy udział we władzy⁴⁰.

W państwie czeskim na przełomie XII i XIII w. doszło do zmiany, która na zawsze już przesądziła o królewskim statusie Przemyślidów. Zanim jednak Przemysław Ottokar I został królem Czech doszło do poprzedzającej to wydarzenie próby osiągnięcia korony przez jego ojca Władysława II. Fryderyk Barbarossa, który dokonał owego wywyższenia księcia czeskiego, odwołał się w uzasadnieniu swej decyzji do honoru cesarstwa („imperii nostri honor”). Jednak łaska, która spłynęła na czeskiego księcia, nie znalazła uznania wśród jego czeskich poddanych, którzy uznali, że przyjął on zarówno zobowiązania wobec króla rzymskiego, jak i łaskę ozdobienia głowy koroną bez zasięgnięcia opinii swoich doradców, co dotychczas było przecież zwyczajem. Nie uznali korony i królewskości Władysława za część sfery publiczno-prawnej ówczesnych Czech⁴¹. Dla cesarza nie miało to jednak większego znaczenia, dopóki Władysław był wobec niego lojalny, a udzielana przez niego pomoc militarna skuteczna⁴². W 1167 r. cesarz przestał jednak ignorować zachowania władcy Czech, co bardzo szybko skończyło się jego katastrofą⁴³. Opuszczony przez wszystkich król nie był w stanie zapewnić tronu swemu synowi, ponieważ Czesi wezwali do powrotu

³⁹ ADAMUS 1952, s. 80–150; DALEWSKI 2007, s. 31–44; DALEWSKI 2014.

⁴⁰ Świadectwem świadomości tego może być komentarz Kadłubka do śmierci Mieszka Bolesławowicza w 1089 r.: „Tak to cały ród Bolesława poniósł karę za świętego Stanisława” (KADŁUBEK 1992, s. 81, s. 81).

⁴¹ Kanonik praski Wincenty tak opisał opór wobec koronacji Władysława II i wynikających z tego zobowiązań wobec Fryderyka Barbarossy: „Quod quidam nobiles de senioribus Boemie audientes, non bene hec factum dicunt, quod sine eorum consilio tale quid actum est, et eum, cuius actum et consilio, vera dignum cruce referunt”. Król, ustępując możnym, miał zaś stwierdzić, że w takim razie sam zadość uczyni cesarzowi za „eius honoribus mihi ab eo impensis propria voluntate respondeo” (WINCENTY KANONIK PRASKI 1874, s. 427).

⁴² WIHODA 2015, s. 173–196. Podkreślanie przez Władysława II swej królewskiej godności, czy to przez tytułaturę, czy też pieczęcie i monety, było na wyrost w stosunku do treści dokumentu Barbarossy, który miał być rzekomo dowodem na udzielenie zgody na koronację. Książę miał prawo do ozdobienia głowy diademem w święta Bożego Narodzenia, Wielkiej Nocy i Zesłania Ducha Świętego oraz w dni patronów Czech Waclawa i Wojciecha. Jak napisano w dokumencie, miało to być przywilejem już dziada i innych przodków Władysława (MGH 1975, nr 201). Na temat „koronacyjnej polityki” Barbarossy vide REITINGER 2019, s. 111–148.

⁴³ Podczas zarazy w Italii zmarł biskup praski Daniel, którego służba dla Fryderyka była gwarancją pomyślności Władysława II. Ten zaś zaczął wraz z małżonką forsować własnych kandydatów na opróżnione biskupstwo praskie i arcybiskupstwo salzburskie (JARLOCH 1874, s. 461).

wygnanego księcia Odrzycha i jego brata Sobiesława, ci zaś zyskali aprobatę Fryderyka Barbarossy. O koronie nie było jednak mowy. W tym przypadku, dzięki bogatszej podstawie źródłowej, można znacznie lepiej zaobserwować sygnalizowany wyżej mechanizm nieakceptowania królewskich ambicji niektórych książąt.

Dopiero przełom wieków XII i XIII doprowadził do utrwalenia godności królewskiej w dynastii Przemysławidów. Pierwszym krokiem było wyniesienie do godności króla Przemysła Ottokara I w 1198 r. przez króla rzymskiego Filipa szwabskiego. I ta koronacja okazała się trwała, mimo ciągłych zmian na tronie cesarskim i mimo lawirowania Przemysła między kolejnymi królami rzymskimi i papieżem. Finałem kilkunastoletniego okresu niepewności co do przyszłości królewskiej godności Przemysła Ottokara I okazała się złota bulla cesarza Fryderyka II z 1212 r., która przesądziła ostatecznie o koronie czeskiego władcy⁴⁴. Fryderyk zaakceptował decyzję Filipa szwabskiego i potwierdził wszystkie prawa i przywileje czeskiego monarchy, w tym przede wszystkim jego koronę. Cztery lata później Fryderyk potwierdził zaś swoją pieczęcią, że syn Przemysła, Waclaw, także będzie królem Czech, a stać się to miało, ponieważ: „Henricus marchio Moravie et universitas magnatum et nobilium Boemie [...] elegerunt in regem eorum Vencezlaum filium ipsius regis Boemie primogenitum”⁴⁵. Wspomniana w cesarskim dyplomie elekcja Waclawa, syna Przemysła I, była w całym tym długim procesie stabilizacji królewskiej godności w Czechach najważniejsza. To właśnie akceptacja godności królewskiej przez elity czeskie oraz, co bardzo ważne, księcia Władysława III Henryka (brata Przemysła I) zdecydowała o trwałości korony. Fryderyk II uznał natomiast te prawa i po wyborze Czechów oczekiwał złożenia przez króla hołdu lennego. Był to kluczowy przełom wobec wcześniejszych nieudanych prób, rozbijających się nie tyle o brak cesarskiej czy papieskiej akceptacji, ile o społeczny i dynastyczny sprzeciw, który opierał się na zasadach utrwalonych przez Brzetysława I w 1055 r.⁴⁶

III

Jak do tego wszystkiego ma się kwestia koronacyjnych zawirowań w podzielonej na szereg księstw trzynastowiecznej Polsce? Przede wszystkim można przyjąć, że bez wątplenia trwały wzrost rangi Przemysławidów został zauważony na piastowskich dworach. Jednak pierwsza połowa XIII stulecia była jednocześnie czasem kulminacji międzypiastowskich podziałów i konfliktów, wynikających z faktu rozrodze-

⁴⁴ MGH 2007, nr 171; WIHODA 2005.

⁴⁵ MGH 2007, nr 377.

⁴⁶ MALAŤÁK 2006, s. 58–60; WIHODA 2006, s. 92–98; WIHODA 2015, s. 225. Warto tu wspomnieć o uwadze Galla, który oplakując śmierć Mieszka Bolesławowica, napisał, że młody królewicz „tak właściwie i tak rozumnie postępował, tak przestrzegał starego obyczaju przodków” (podkr. — A.M.; ANONIM TZW. GALL 1975, s. 60).

nia się dynastii⁴⁷. Starsza historiografia widziała w Henryku Pobożnym tego, który w oparciu o monarchię Henryków Śląskich miał odrodzić Królestwo Polskie, jednak wydaje się, że wspomniana wyżej opinia wyrażona przez Marcina Pauka jest bardziej przekonująca⁴⁸. Niemniej myśl koronacyjna zaczęła kiełkować w głowach elit intelektualnych ziem polskich i nie da się temu zaprzeczyć. Zapewne liczni książęta nie zaprzęтали sobie głowy królewskimi ambicjami, zajęci realizacją celów wynikających ze strategii dynastycznych, bieżących konfliktów i dbania o swój „honor”, którego horyzont nie sięgał godności monarszej. Moźni natomiast starali się utrzymać i wzmocnić swój wpływ na panujących. Z jakiegoś jednak powodu w kręgu duchowieństwa krakowskiego narodziła się silna myśl o królewskiej koronie Piastów. Dopiero w połowie XIII w. nieprecyzyjne i często enigmatyczne rozważania Galla i Kadłubka o królewskiej godności Piastów przybrały wyrazistą wykładnię pod piórem Wincentego z Kielczy⁴⁹. Niemal w tym samym czasie zaczęła ona kiełkować w Wielkopolsce, a niedługo potem na Śląsku⁵⁰. Należy do tego dodać koniecznie dwa istotne wątki, mianowicie koronacje monarsze na Rusi i Litwie⁵¹. Co bardzo charakterystyczne, w obu tych przypadkach korony królewskie okazały się epizodami, jak wcześniej analogiczne próby w Czechach i Polsce.

Dynamiczny rozwój kultu św. Stanisława w Krakowie, skutkujący kanonizacją, został dostrzeżony dość szybko, ale nie tyle w księstwach piastowskich, ile przede wszystkim na dworze króla czeskiego Przemysła Ottokara II⁵². W Polsce treści nawołujące do odrodzenia godności królewskiej wolno torowały sobie drogę do szerszej świadomości społecznej, ale zapewne też wolno były przyswajane i włączane do politycznych planów przez poszczególnych książąt. Z biegiem czasu, i to stosunkowo wcześniej, myśl o koronie królewskiej musiała jednak zacząć znajdować dla siebie miejsce w świadomości Piastów i ich doradców⁵³. Po zgonie Leszka Czar-

⁴⁷ ZIENTARA 1975, s. 308–322.

⁴⁸ ZIENTARA 1975, s. 315–319, gdzie streszczenie najważniejszych opinii dawnej literatury.

⁴⁹ Czy początkiem tego procesu było dzieło Wincentego Kadłubka, nie da się jednoznacznie stwierdzić. Antoni Gąsiorowski wskazał na możliwość związku rozbudzenia kultu biskupa Stanisława w Krakowie na przełomie XII i XIII w. z dążeniem do wzmocnienia pozycji biskupów krakowskich (SSS 1975, s. 378–379; JUREK 2010, s. 157–158).

⁵⁰ DRELICHAZ 2012, s. 93–268; LABUDA 1997, s. 53–54; MARZEC 2022, s. 15–30.

⁵¹ GOJOBKO 2006; NAGIRNYJ 2011, s. 226–291; FONT, BARABÁS 2019; BARABÁS 2016, s. 89–118; DĄBROWSKI 2015, s. 155–192; DĄBROWSKI 2021; BARONAS, ROWELL 2015, s. 55–118.

⁵² Nie będę tutaj rozwijał wątku, który ma już dość bogatą literaturę, vide m.in.: BARCIAK 1992; BARCIAK 1982; DRELICHAZ 2012, 150–156; JUREK 2010, s. 158–163. Warto też wspomnieć o możliwej czeskiej inspiracji dla powstania herbu Piastów kujawskich, vide PASZKIEWICZ 2008, s. 113–126.

⁵³ Pierwszym, który podjął dość radykalne działania, był Henryk IV Prawy, który w Sądowlu siłą wymuszał zwierzchność nad Przemysłem II i śląskimi krewniakami. Odmowa przez nich uznania ambicji królewskich Henryka potwierdza tylko brak szerszego odzewu dla idei realnego zjednoczenia ziem polskich pod władzą jednego króla (JUREK 1993, s. 10; NOWACKI 1997, s. 82).

nego walki o krakowski tron przybrały na sile. Warto jednak pamiętać, że toczyły się w czasie, gdy istniały już lub powstawały zabytki piśmiennictwa podnoszące wątek królewskiej korony Piastów. Teksty związane z kultami św. Stanisława i św. Wojciecha również wyraźnie dotyczyły tej kwestii, podobnie jak *Kronika polsko-śląska* opata Engelberta. Nie można zupełnie lekceważyć ich możliwego wpływu na kształtujące się wówczas programy polityczne poszczególnych kandydatów do tronu krakowskiego. Nawet jeżeli większość aspirujących do panowania nad Krakowem nie myślała o godności królewskiej, to sam fakt tak znacznej intensyfikacji walk o tron wawelski wskazuje przynajmniej na wzrost ambicji panowania w głównym grodzie piastowskim⁵⁴. Jednak dopiero w czerwcu 1295 r. Przemysław II dokonał przełamania ustrojowych realiów trzynastowiecznych władztw piastowskich i został koronowany na króla Polski. Tomasz Jurek, zastanawiając się przed laty nad tym, dlaczego księciu wielkopolskiemu nie udało się koronować w roku 1290, mimo szeroko zakrojonej akcji politycznej, wskazał na trzy elementy: brak skutecznych działań w kurii papieskiej, opór elit małopolskich i interwencję Wacława II. Według badacza postawa króla czeskiego miała być najważniejszym powodem upadku królewskich ambicji Przemysława II⁵⁵. Warto jednak zauważyć, że brak oparcia w elitach małopolskich, który ciążył Przemysłowi, był też siłą rzeczy świadectwem braku akceptacji jego dążeń. A w tym czasie tylko ten książę jawnie manifestował aspiracje do tronu królewskiego. Zaakceptowanie panowania Wacława II w Krakowie, a potem w Sandomierzu nie wiązało się w żaden sposób z poparciem jakichkolwiek jego królewskich aspiracji. Omawiając przygotowania do koronacji księcia wielkopolskiego, Tomasz Jurek skupił się na szczegółach uzyskania papieskiej zgody oraz reakcji dworu praskiego, tylko przy okazji wspominając o społecznej akceptacji dla korony królewskiej, którą Przemysław miał uzyskać po objęciu panowania na Pomorzu Gdańskim na przełomie 1294 i 1295 r.⁵⁶ W mojej opinii jednak to właśnie uzyskanie owej (całkowicie nam nieznanej źródłowo) aprobaty było kluczowym momentem dla realizacji planów Przemysława⁵⁷. Pozyskawszy ją, mógł mieć pewność, że koronacja okaże się trwała⁵⁸. O znaczeniu społecznej akceptacji dla królewskich aspiracji przekonują,

⁵⁴ JUREK 2010, s. 166–173; JAN 2015, s. 129–168; PIECH 1997, s. 181–198.

⁵⁵ JUREK 1997, s. 168–169.

⁵⁶ JUREK 1997, s. 171–180.

⁵⁷ JUREK 2010, s. 173–174.

⁵⁸ Ciekawie wygląda w tym kontekście dokument Henryka głogowskiego z 1298 r. (SUB 1998, nr 352). Było to porozumienie księcia z biskupami poznańskimi i włocławskim oraz z arcybiskupem gnieźnieńskim. Pada w nim słynne zdanie: „Si autem per adiutorium venrabilium patrum superius nominatorum et ecclesiarum eorundem regias feurimus infulas asseputi, cancelleria regni penes Poznaniensem episcopatum perpetuo remanebit”. Na jakie wsparcie liczył Henryk? Czy nie chodziło o przekonanie samych biskupów i świeckich elit, aby wskazały Henryka jako króla? Vide też: SZYMAŃSKI 1992, s. 129–134; JUREK 1993, s. 38–42 — autor odrzuca możliwość, że to Henryk starał się o godność królewską, a całą inicjatywę przypisuje episkopatowi wielkopolsko-kujawskiemu. Znaczyłoby to, że książę nie miał w tej sprawie żadnych argumentów i mógł co najwyżej cieszyć się ze wspaniało-

znacznie lepiej oświetlone źródłowo, dążenia Wacława II, uwieńczone koronacją, do której doszło jesienią 1300 r. Podjęcie przez króla czeskiego starań o koronę polską opierało się przede wszystkim na uzyskaniu zgody możnych wielkopolskich, którzy przyjmując go na monarchę, zaoferowali mu rękę córki Przemysła II⁵⁹. Wacław nigdy nie zdobył akceptacji Stolicy Apostolskiej, co nie przeszkadzało mu panować w Polsce, a jego następcom podtrzymywać pretensje do jej tronu.

Dopiero trzecia z kolei koronacja królewska okazała się trwała. Władysław Łokietek w styczniu 1320 r. ugruntował istnienie Królestwa Polskiego. Przygotowania do tego wydarzenia były już oczywiście przedmiotem licznych analiz historiografii⁶⁰. Jak napisał przed niemal pięćdziesięciu laty Janusz Bieniak, efektem wiecu sulejowskiego w 1318 r. były dwie niezwykle ważne kwestie: „1. Zbiorowa petycja stanów polskich do papieża Jana XXII o przywrócenie godności królewskiej drogą zezwolenia na koronację Władysława Łokietka; 2. Suplika tego ostatniego, skierowana pod tymże adresem, o wszczęcie procesu kanonicznego przeciw Krzyżakom za zabór Pomorza Gdańskiego”⁶¹. Wokół tak opisanych kwestii toczyły się w literaturze rozważania nad staraniami Łokietka o koronę królewską. Do tego dodać należy jeszcze konieczność zakończenia sporu z Janem Muskatą, co miało być oczekiwaniem przede wszystkim Stolicy Apostolskiej⁶². Można jednak jeszcze bardziej pogłębić pozostający dotąd ciągle na marginesie dyskusji wątek akceptacji społecznej, czyli mówiąc najprościej — elekcji Łokietka na tron monarszy⁶³. Sprowadza się to do pytania, kiedy i jak Łokietek został zaakceptowany jako król Polski. Czy stało się to właśnie w trakcie ogólnopolskiego wiecu w Sulejowie⁶⁴? Czy elekcji dokonali tylko Wielkopolanie, z których dzielnicą dotąd korona była silnie związana⁶⁵? No i wreszcie: w jaki sposób Władysław Łokietek porozumiał się w tej kwestii ze swoimi najbliższymi krewniakami?

Zacytowane wyżej zdanie Janusza Bieniaka wskazuje na postrzeganie starań o koronę królewską jako dążenie do uznania praw do niej poza granicami ziem polskich. Czy to na cesarskim dworze, czy, w początkach XIV w., w kurii papieskiej.

myślności biskupów. Mając wszystkie atuty w ręce, biskupi nie musieliby jednak od razu oczekiwać gwarancji utrzymania związku przyszłej kancelarii z biskupstwem poznańskim. Zdanie to wygląda raczej na próbę wysondowania opinii wyższego duchowieństwa o pomysle koronowania Henryka na króla polskiego.

⁵⁹ *Cronica Aule Regie*, ks. 1, r. 67, s. 131–134.

⁶⁰ Z najważniejszych prac, w których znajdują się odwołania do starszej literatury vide: ABRAHAM 1900, s. 1–34; BIENIAK 1973, s. 469–481; JUREK 2010, s. 186; JUREK 2022, s. 106–110.

⁶¹ BIENIAK 1973, s. 469.

⁶² JUREK 2022, s. 87–117.

⁶³ Nie mam w tym miejscu na myśli rozważań Jana Baszkiewicza (BASZKIEWICZ 1954), który problem opisu społecznego zaplecza królewskich aspiracji Łokietka rozpatrywał w odniesieniu do postaw grup i warstw społecznych. Podobnie podejścia Sławomira Gawłasa (GAWŁAS 1996), patrzącego na te zagadnienia z perspektywy całościowych przemian ustrojowych.

⁶⁴ Na temat uczestników wiecu i ich pochodzenia terytorialnego vide BIENIAK 1973, s. 471.

⁶⁵ MARZEC 2012, s. 83–105.

Dla mnie jednak wiec w Sulejowie był przede wszystkim uznaniem Władysława Łokietka za króla przez rycerstwo, mieszczan oraz przez niektórych książąt piastowskich. Ta, rzecz można, elekcja miała chyba jednak największe znaczenie, ponieważ oznaczała zgodę na objęcie królewskim panowaniem wszystkich dzierzonych przez księcia ziem przy jednoczesnym całkowitym wycofaniu się pozostałych Piastów kujawskich z jakiegokolwiek rywalizacji z Łokietkiem. Otrzymał on zapewne promesę na koronację królewską i związane z tym prawo dziedziczenia korony w swojej linii. Niestety nie wiadomo, jak radzono o koronie podczas zjazdu sulejowskiego. Jesteśmy zdani wyłącznie na hipotezy. Biorąc pod uwagę bardzo różny status władzy sprawowanej przez Łokietka w poszczególnych dzielnicach, nie można wykluczyć, że w Sulejowie doszło przede wszystkim do ustalenia dominacji księcia Władysława nad kujawskimi krewniakami (którzy uznali jego zwierzchność jako monarchy koronowanego) i przyjęcia go przez elity małopolskie oraz wielkopolskie jako przyszłego króla. Bulla Jana XXII ujęła w syntetycznej formie istotę tego, co wydarzyło się w Polsce, gdzie decyzja o koronie zapaść miała w gronie wyższego duchowieństwa „ac nobilium virorum ducum, comitum, baronum ac universitatum civitatum et castrorum per Regnum Poloniae consistencium”⁶⁶.

Uległość kujawskich krewniaków Łokietka wobec niego i poddawanie się kolejnym decyzjom o przesuwaniu ich z jednych księstw do drugich są znamienne. Nigdy nie wystąpili oni przeciw prawom królewskim tak Władysława, jaki i jego syna Kazimierza, zaś budowane przez tego ostatniego porozumienie dynastyczne z Andegawenami nigdy nie zostało zakwestionowane z tytułu bliższości praw do tronu przedstawicieli kujawskiej linii piastowskiej (zresztą śląscy i mazowieccy książęta także nie protestowali). Wiec sulejowski był swego rodzaju analogią podjętej ponad sto lat wcześniej przez Czechów i Morawian decyzji o oddaniu w ręce Przemysła Ottokara I dziedzicznej korony królewskiej i uznania tego faktu przez jego brata. Z tego też względu można uznać przełomowość koronacji królewskiej Władysława Łokietka jako pierwszej, która została zrealizowana w oparciu o szeroki konsensus elit politycznych oraz przynajmniej niektórych członków dynastii. W styczniu 1320 r., w katedrze krakowskiej, na skroniach kujawskiego Piasta spoczęła korona, która rzeczywiście była symbolem wszystkich dzierzonych przez niego ziem. Parafrazując przytoczoną wyżej opinię Martina Wihody, można powiedzieć, że krakowska uroczystość z początku 1320 r. była zakończeniem bardzo długich i bardzo skomplikowanych początków polskiej dziedzicznej korony Piastów.

⁶⁶ VMPPM 1860, nr 226, s. 146–148; BACZKOWSKI 2008, s. 53–63; URUSZCZAK 2010, s. 15–36.

WYKAZ CYTOWANYCH ŹRÓDEŁ I LITERATURY PRZEDMIOTU

- ABRAHAM 1900 = Władysław Abraham, *Stanowisko Kurii papieskiej wobec koronacji Łokietka*, w: *Księga pamiątkowa Uniwersytetu Lwowskiego ku czci 500 rocznicy fundacji jagiellońskiej Uniwersytetu Krakowskiego*, Lwów 1900, s. 1–34
- ADAMUS 1952 = Jan Adamus, *O monarchii Gallowej*, Warszawa 1952
- ANONIM TZW. GALL 1975 = Anonim tzw. Gall, *Kronika Polska*, tłum. Roman Grodecki, Wrocław 1975
- BACZKOWSKI 2008 = Krzysztof Baczkowski, *Panowie przyrodzeni a elekcyjność tronu w Polsce*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace historyczne”, CXXXV, 2008, s. 53–63
- BAGI 2020 = Dániel Bagi, *Divisio Regni. The Territorial Divisions, Power Struggles, and Dynastic Historiography of the Arpáds of 11th- and Early 12th-Century Hungary, with Comparative Studies of the Piasts of Poland and the Přemyslids of Bohemia*, Budapest 2020
- BALZER 1919 = Oswald Balzer, *Królestwo Polskie 1295–1370*, t. I–III, Lwów 1919 (reedycja, Kraków 2005)
- BARABÁS 2016 = Gábor Barabás, *Coloman of Galicia and his Polish Relations. The Duke of Slavonia as Protector of Widowed Duchesses*, w: *Hungaro-Polonica. Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relations*, red. Dániel Bagi, Gábor Barabás, Zsolt Máté, Pécs 2016, s. 89–117
- BARCIAK 1982 = Antoni Barciak, *Ideologia polityczna monarchii Przemysła Ottokara II. Studium z dziejów czeskiej polityki zagranicznej w drugiej połowie XIII wieku*, Katowice 1982
- BARCIAK 1992 = Antoni Barciak, *Czechy a ziemie południowej Polski w XIII oraz w początkach XIV wieku*, Katowice 1992
- BARONAS, ROWELL 2015 = Dariusz Baronas, Stephen C. Rowell, *The Conversion of Lithuania. From Pagan Barbarian to Late Medieval Christians*, Vilnius 2015
- BASZKIEWICZ 1954 = Jan Baszkiewicz, *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego (na przełomie XIII i XIV wieku)*, Warszawa 1954
- BIENIAK 1973 = Janusz Bieniak, *Wiec ogólnopolski w Żarnowie 3–7 VI 1319 r. a geneza koronacji Władysława Łokietka*, „Przegląd Historyczny”, LXIV, 1973, s. 469–481
- BIENIAK 1985 = Janusz Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku (część II wróżda i zgoda)*, w: *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. III, Warszawa 1985, s. 13–74
- Cronica Aule Regie = Cronica Aule Regie. Die Königsaal-Chronik*, wyd. Anna Pumprová, Libor Jan, Wiesbaden 2022 (Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum, XL)
- DĄBROWSKI 2015 = Dariusz Dąbrowski, *Piasten und Rjuriken vom 11. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts*, w: *Fernhändler, Dynasten, Kleriker. Die piastische Herrschaft in kontinentalen Beziehungsgeflechten vom 10. bis zum frühen 13. Jahrhundert*, red. Dariusz Adamczyk, Norbert Kersken, s. 155–192
- DĄBROWSKI 2021 = Dariusz Dąbrowski, *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna*, Kraków 2021
- DALEWSKI 2005 = Zbigniew Dalewski, *Rytuał i polityka. Opowieść Galla Anonima o konflikcie Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem*, Warszawa 2005
- DALEWSKI 2007 = Zbigniew Dalewski, *Władca i możni w „Kronice” Galla Anonima*, w: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, red. Martin Nodl, Martin Wihoda, Praha 2007 (Colloquia mediaevalia Pragensia, IX), s. 31–44

- DALEWSKI 2014 = Zbigniew Dalewski, *Modele władzy dynastycznej w Europie Środkowo-Wschodniej we wczesnym średniowieczu*, Warszawa 2014
- DRELICHARZ 2012 = Wojciech Drelicharz, *Idea zjednoczenia królestwa w średniowiecznym dziejopisarstwie polskim*, Kraków 2012
- FONT, BARABÁS 2019 = Márta Font, Gábor Barabás, *Coloman King of Galicia and Duke of Slavonia (1208–1241). Medieval Central Europe and Hungarian Power*, Leeds 2019
- GAWLAS 1996 = Sławomir Gawlas, *O kształt zjednoczonego królestwa. Niemieckie władztwa terytorialne a geneza społeczno-ustrojowej odrębności Polski*, Warszawa 1996
- GIEYSZTOR 2016 = Aleksander Gieysztor, *Symbole władzy królewskiej w Polsce: Grupa rękopisów z XI i początków XII wieku*, w: Aleksander Gieysztor, *Władza, symbole i rytuały*, red. Przemysław Mrozowski, Paweł Tyszka, Piotr Węcowski, Warszawa 2016, s. 123–136
- GRUDZIŃSKI 1971 = Tadeusz Grudziński, *Zagadnienie podziałów dynastycznych w Polsce do schyłku XI wieku*, „Kwartalnik Historyczny”, LXXXVIII, 1971, s. 3–26
- GRUDZIŃSKI 2010 = Tadeusz Grudziński, *Bolesław Śmiały i biskup Stanisław. Dzieje konfliktu*, Kraków 2010 (reedycja wydania z 1986 r.)
- JAN 2006 = Libor Jan, *Václav II. a struktury panovnické moci*, Brno 2006
- JAN 2015 = Libor Jan, *Václav II. král na stříbrném trůnu 1283–1305*, Praha 2015
- JARLOH 1874 = *Letopis Jarloha*, wyd. Josef Emler, Praha 1874 (Fontes Rerum Bohemicarum, II)
- JUREK 1993 = Tomasz Jurek, *Dziedzic Królestwa Polskiego, książę głogowski Henryk (1274–1309)*, Poznań 1993
- JUREK 1997 = Tomasz Jurek, *Przygotowania do koronacji Przemysła II*, w: *Przemysł II. Odnowienie Królestwa Polskiego*, red. Jadwiga Krzyżaniakowa, Poznań 1997, s. 167–180
- JUREK 2005 = Tomasz Jurek, *Plany koronacyjne Henryka Probusa*, „Wratislavia Antiqua”, VIII, 2005, s. 13–30
- JUREK 2010 = Tomasz Jurek, *Polska droga do korony*, w: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*, red. Martin Wihoda, Lukáš Reitinger, Brno 2010, s. 139–191
- JUREK 2018 = Tomasz Jurek, *Biskupstwo poznańskie w wiekach średnich*, Poznań 2018
- JUREK 2022 = Tomasz Jurek, *Od dziedzica królestwa do króla*, w: *Władztwo Władysława Łokietka. 700-lecie królewskiej koronacji*, red. Wojciech Fałkowski, Paweł Tyszka, Warszawa 2022, s. 87–117
- KADŁUBEK 1992 = Mistrz Wincenty (tzw. Kadłubek), *Kronika Polska*, tłum. Brygida Kürbis, Wrocław 1992
- KADŁUBEK 1994 = *Magistri Vincentii dicti Kadlubek, Chronica Polonorum*, wyd. Marian Plezia, Kraków 1994 (Monumenta Poloniae Historica, series nova, XI)
- KDW 1878 = *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. II, Poznań 1878
- KĘTRZYŃSKI 1909 = Stanisław Kętrzyński, *O królestwie wielkopolskim*, „Przegląd Historyczny”, VIII, 1909, s. 129–153
- KĘTRZYŃSKI 1912 = Stanisław Kętrzyński, *Zapis Kazimierza Wielkiego dla Kazimierza Bogusławowica*, „Przegląd Historyczny”, XIV, 1912, 1–3, s. 26–47, 164–194, 295–316
- KĘTRZYŃSKI 1961 = Stanisław Kętrzyński, *Kazimierz Odnowiciel 1034–1058*, w: Stanisław Kętrzyński, *Polska X–XI wieku*, oprac. Aleksander Gieysztor, Warszawa 1961, s. 353–392

- Kronika Zbrasławska = Petra Žitavského Kronika Zbraslavská*, wyd. Josef Emler, Praha 1884 (Fontes Rerum Bohemicarum, IV)
- KUTRZEBA 1906 = Stanisław Kutrzeba, *Kilka kwestyi z historii ustroju Polski*, „Kwartalnik Historyczny”, XX, 1906, s. 589–595
- LABUDA 1975 = Gerard Labuda, *Piastowie twórcami państwa polskiego*, w: *Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzechsetletniej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, red. Roman Heck, Wrocław 1975, s. 10–48
- LABUDA 1992 = Gerard Labuda, *Mieszko II, król Polski (1025–1034). Czasy przełomu w dziejach państwa polskiego*, Kraków 1992
- LABUDA 1997 = Gerard Labuda, *O godności króla i instytucji królestwa*, w: *Przemysł II. Odnowienie Królestwa Polskiego*, red. Jadwiga Krzyżaniakowa, Poznań 1997, s. 27–56
- ŁOWMIAŃSKI 1979 = Henryk Łowmiański, *Król Bolesław II i biskup krakowski Stanisław. Dwie tendencje ustrojowe: jedynowładcza i patrymonialna*, „Studia Historyczne”, XXII, 1979, 2, s. 165–197
- ŁOWMIAŃSKI 1985 = Henryk Łowmiański, *Początki Polski*, t. VI, Warszawa 1985
- MALAŤÁK 2006 = Demeter Malaťák, *Koronovace přemyslovských králů*, w: *Stát, státnost a rituály přemyslovského věku. Problémy, názory, otázky*, red. Martin Wihoda, Brno 2006, s. 47–66
- MARZEC 2012 = Andrzej Marzec, *Między Przemysłem II a Władysławem Łokietkiem, czyli kilka uwag o Królestwie Polskim na przełomie XIII i XIV wieku*, „Roczniki Historyczne”, LXXVIII, 2012, s. 83–105
- MARZEC 2022 = Andrzej Marzec, *Między ideą a rzeczywistością. Powstanie Królestwa Polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*, w: *Władztwo Władysława Łokietka. 700-lecie koronacji królewskiej*, red. Wojciech Fałkowski, Paweł Tysza, Warszawa 2022
- MATUSZEWSKI 2006 = Jacek Matuszewski, *Polska monarchia patrymonialna — opis średniowiecznej rzeczywistości czy produkt dziewiętnastowiecznej historiografii*, w: *Król w Polsce XIV i XV wieku*, red. Andrzej Marzec, Maciej Wilamowski, Kraków 2006 (Maestas — Potestas — Communitas, I), s. 137–154
- MGH 1975 = Monumenta Germaniae Historica. Diplomata Regum et Imperatorum Germaniae, t. X, p. 1, wyd. Rainer M. Herkenrath et al., Hannover 1975
- MGH 2007 = Monumenta Germaniae Historica. Diplomata Regum et Imperatorum Germaniae, t. XIV, p. 2, wyd. Walter Koch, Hannover 2007, nr 171
- MISCHKE 2007 = Wojciech Mischke, *Emocje wokół zjazdu gnieźnieńskiego — świadectwa źródeł i spory historyków*, w: *Cor hominis. Wielkie namiętności w dziejach, źródłach i studiach nad przeszłością*, red. Stanisław Rosik, Przemysław Wiszewski, Wrocław 2007, s. 37–60
- NAGIRNYJ 2011 = Witalij Nagirnyj, *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)–1264*, Kraków 2011
- NOWACKI 1997 = Bronisław Nowacki, *Przemysł II 1257–1296. Odnowiciel korony polskiej*, Poznań 1997
- PASZKIEWICZ 2008 = Borys Paszkiewicz, *Król Otokar i Piastowie: pochodzenie herbu kujawskiego w świetle monet i pieczęci*, w: *Historia u Piastów, Piastowie w historii*, red. Bogusław Czechowicz, Brzeg 2008, s. 113–126
- PAUK 2016 = Marcin R. Pauk, *Eine Dynastie oder mehrere? Herrschaft und ihre Legitimation in der politischen Kultur Polens (12.–13. Jahrhundert)*, w: *Legitimation von Fürstendynastien in Polen und dem Reich. Identitätsbildung im Spiegel schriftlicher*

- Quellen (12.–15. Jahrhundert)*, red. Ewa Wólkiewicz, Grisca Vercamer, Wiesbaden 2016, s. 29–54
- PAUK 2020 = Marcin R. Pauk, „*Regnum in se divisum*”. *Ku syntezie kultury politycznej Piastów doby dzielnicowej*, w: *Oryginalność czy wtórność? Studia poświęcone polskiej kulturze politycznej i religijnej (X–XIII wieku)*, red. Roman Michałowski, Grzegorz Pac, Warszawa 2020, s. 76–163
- PIECH 1997 = Zenon Piech, *O pieczęciach, herbach i monetach Przemysła II (uwagi dyskusyjne)*, w: *Przemysł II. Odnowienie Królestwa Polskiego*, red. Jadwiga Krzyżaniakowa, Poznań 1997, s. 181–198
- PLESZCZYŃSKI 2000 = Andrzej Pleszczyński, *Przestrzeń i polityka. Studium rezydencji władzy wcześniejszego średniowiecza. Przykład czeskiego Wyszehradu*, Lublin 2000
- REITINGER 2017 = Lukáš Reitinger, *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017
- REITINGER 2019 = Lukáš Reitinger, *Imperator posuit in caput eius coronam. Barbarossas Könige und Vladislav II. von Böhmen*, w: *Verwandschaft — Freundschaft — Feindschaft. Politische Bindungen zwischen dem Reich und Ostmitteleuropa in der Zeit Friedrich Barbarossas*, wyd. Knut Görich, Martin Wihoda, Köln 2019, s. 111–148
- SKWIERCZYŃSKI 2005 = Krzysztof Skwierczyński, *Recepcja idei gregoriańskich w Polsce do początku XIII wieku*, Wrocław 2005
- SSS 1975 = *Słownik starożytności słowiańskich*, t. V, Wrocław 1975
- SUB 1998 = *Schlesisches Urkundenbuch*, t. VI, wyd. Winfried Irgang, Köln–Weimar–Wien 1998
- SZYMAŃSKI 1992 = Józef Szymański, *Cancelaria Regni penes Posnaniensem episcopatum remanebit*, w: *Historia i archiwistyka*, red. Jerzy Dygdała, Bolesław Woszczyński, Toruń 1992, s. 129–134
- TRAWKOWSKI 1970 = Stanisław Trawkowski, *Monarchia Mieszka I i Bolesława Chrobrego*, w: *Polska pierwszych Piastów. Państwo–społeczeństwo–kultura*, red. Tadeusz Manteufel, Warszawa 1970
- URUSZCZAK 2010 = Waclaw Uruszczak, *Następstwo tronu w księstwie krakowsko-sandomierskim i w Królestwie Polskim do 1370 roku*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*”, LXII, 1, 2010, s. 15–36
- VANIČEK 2004 = Vratislav Vaníček, *Vratislav II. (I.). První český král. Čechy v době evropského kulturního obratu v 11. století*, Praha 2004
- VMPM 1860 = *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae Gentiumquae Finitimarum Historiam Illustrantia*, t. I, wyd. Augustino Theiner, Romae 1860
- WIHODA 2004 = Martin Wihoda, *Polská koruna českých králů*, „*Česky Časopis Historický*” CII, 2004, s. 721–743
- WIHODA 2005 = Martin Wihoda, *Zlatá bula sicilská. Podivuhodný příběh ve vrstvách paměti*, Praha 2005
- WIHODA 2006 = Martin Wihoda, *První česká království*, w: *Stát, státnost a rituály přemyslovského věku. Problémy, názory, otázky*, red. Martin Wihoda, Brno 2006, s. 67–100
- WIHODA 2015 = Martin Wihoda, *První česká království*, Praha 2015
- WINCENTY KANONIK PRASKI 1874 = *Vincentii canonici Pragensis Annales*, wyd. Josef Emler, Praha 1874 (*Fontes Rerum Bohemicarum*, II)

- WISZEWSKI 2008 = Przemysław Wiszewski, „*Domus Boleslai*”. *W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do 1138 roku)*, Wrocław 2008
- WŁODARSKI 1966 = Bronisław Włodarski, *Polska i Ruś 1194–1340*, Warszawa 1966
- WOJCIECHOWSKI 1970 = Tadeusz Wojciechowski, *Królestwo Polskie i koronacja Bolesława II (1076)*, w: Tadeusz Wojciechowski, *Szkice historyczne XI wieku*, oprac. Aleksander Gieysztor, Warszawa 1970, s. 151–152
- ŽEMLIČKA 1997 = Josef Žemlička, *Čechy v době knížecí (1134–1198)*, Praha 1997
- ŽEMLIČKA 2006 = Josef Žemlička, „*Polská koruna*” *Vratislava II. aneb čím ho (ne)mohl obdařit Jindřich IV. Glosy ke středověké korunovační symbolice*, „*Česky Časopis Historický*”, CIV, 2006, s. 1–45
- ZIENTARA 1975 = Benedykt Zientara, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1975
- ŻMUDZKI 2015 = Paweł Żmudzki, *Liber de passione martiris i „Vita maior s. Stanislai”*. *Na marginesie książki Wojciecha Drelicharza o idei zjednoczenia królestwa*, „*Kwartalnik Historyczny*”, CXXXII, 2015, 4, s. 867–876
- ГОЛОВКО 2006 = Олександр Головко, *Корона Данила Галицького*, Київ 2006

The Piast crown of Władysław the Short

Crowned King of Poland in January 1320, Władysław the Short brought about the consolidation of the royal dignity in Poland. In the article the author seeks to explain the lengthy nature of the formation of royal power in Piast Poland, a process that began in the year 1000 with the symbolic elevation of the dignity of Bolesław Chrobry by Emperor Otto III. The author's analysis of the phenomenon is carried out in comparison with the history of the Kingdom of Bohemia and in critical reference to the older literature on the subject.

